

Nada Ivanetić

MORE U FRAZELOGIJI

dr. Nada Ivanetić, Ekonomski fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak, Ur.: 23. svibnja 2002.

UDK 81'373.7(26)

U radu se kontrastira 58 frazema s komponentom more i morski u hrvatskom i 28 s Meer i See u njemačkom. Pokušava se pokazati veza osnovnog ili prototipnog značenja tih komponenata opisanih u rječničkim definicijama - 'velik vodeni prostor', 'kraj kopna' i 'slano' sa značenjima frazema u kojima su ti leksemi sastavnice i vezu konvencionalnog znanja o moru i značenja frazema.

Ključne riječi: frazem, kontrastivna frazeologija, kognitivna frazeologija

I. UVOD

1. Kognitivna se lingvistika bavi odnosom jezika i uma i proučava mentalne procese stjecanja i korištenja jezičnog i enciklopedijskog znanja govornika nekoga jezika. To se znanje dobrim dijelom osniva na svakodnevnom iskustvu sa svijetom što nas okružuje i uskladišteno je u jeziku. Kako je direktan pristup umu zasada nemoguć, pokušava mu se među ostalim prići preko jezičnih izraza koji su odraz viđenja i konceptualizacije svijeta.

Temeljna znanja o pojedinim konceptima - a i samo se konvencionalno znanje smatra kognitivnim mehanizmom (Lakoff 1987, Kövecses/Szabó 1997) - organizirana su u tzv. kognitivne modele. Oni obuhvaćaju niz asocijacija povezanih s određenim konceptom i ovisni su o kulturnom modelu govornika.

Jedan je takav model more. Budući da je more iskustvena činjenica govornika kako hrvatskog tako i njemačkog jezika, bilo je zanimljivo ispitati kako se u frazeološkom inventaru tih jezika (uzimajući u obzir frazeologiju u širem smislu) reprezentira znanje o njemu.

S obzirom na to da je navedeni kognitivni model opsežan i obuhvaća npr. i koncepte brod, plovidba, prirodne pojave, privredne i ostale aktivnosti i sl. u radu će

biti riječ samo o segmentu modela zastupljenom u frazemima s komponentom *more* u oba jezika i *morski* u hrvatskom¹.

Korpus za hrvatski obuhvaća 51 frazem s komponentom *more* i sedam s komponentom *morski*², a za njemački ukupno 28 frazema sa satavnicama *Meer* i *See*³.

1.1. Brojčani su podaci o korpusu važni jer govore o produktivnosti pojedinih frazemskih komponenata, što opet svjedoči o životnim područjima koja su ljudima važna. Za neke jezike o tome postoje istraživanja, npr. za francuski, njemački i ruski. Schemann (1993:Cl i d.) za njemački navodi provizornu statistiku na osnovi svoga rječnika po kojoj su u frazemima najčešće imenice *Hand* (ruka), *Auge* (oko), *Wort* (riječ), *Leben* (život), *Tag* (dan), *Fuß* (stopalo), *Mann* (čovjek), *Zeit* (vrijeme), *Ohr* (uho) itd., a prema semantičkim područjima odnosno kognitivnim domenama (Langecker 1991:3)⁴ to su organi/dijelovi tijela, okolina, društvena sredina, temeljni fenomeni čovjek-svijet, jezik, religijski pojmovi itd. More bi se moglo svrstati u okolinu, ali tamo su najzastupljenije komponente *Weg* (put), *Luft* (zrak), *Welt* (svijet), *Wasser* (voda), *Haus* (kuća) i dr. Već letimična usporedba natuknica u Dudenovu frazeološkom rječniku (D11) - jedan frazem s komponentom *Meer*, četiri s komponentom *See*, a 44 s komponentom *Wasser* - pokazuje da more kao hiponim hiperonima voda u njemačkom nije jako produktivan.

Iako za hrvatski ovakvih statistika još nema, opseg korpusa govori da je leksem *more* u hrvatskom nešto produktivniji nego u njemačkom, a u to se vrlo lako možemo uvjeriti i uvidom u Matešićev hrvatsko-njemački rječnik (M2), gdje je pod natuknicom *more* navedeno 29 jedinica⁵, a 134 pod natuknicom *voda*.

¹ U njemačkom ne postoji pridjev izveden od imenica *Meer* ili *See*, nego različite složenice koje odgovaraju hrvatskim pridjevskim konstrukcijama.

² U hrvatskom je nacionalnom korpusu (stanje 17.10. 2001.) s leksemom *morski* zabilježeno 28 pojavnica, od toga 13 različnica: *morski vuk* (6 puta), *morski pas* (5 puta), *morski valovi* (4 puta), *morski prostor* (2 puta), *morski sisavci* (2 puta), i s po jedanput *morski pejzaži*, *morski prijevoz*, *morski saobraćaj*, *morski specijaliteti*, *morski trag*, *morski zaljevi*, *morski zrak*.

³ Najveći dio korpusa čine navodi iz rječnika navedenih u Literaturi (pri čemu osnovu za hrvatski čine Matešić 1982, Matešić 1988), koji su upotpunjeni primjerima iz frazeološke literature, novina i govornoga jezika. Kako se ovdje htjelo izostaviti arhaizme i sve vrste "rječničkih lešina" (Palm Meister 2000: 229), iz bogatog korpusa Akademijinog, Vidovičevog i Röhrichova rječnika uzete su u obzir samo one jedinice koje su i danas u upotrebi, odnosno koje nešto znače barem dijelu govornika obaju jezika.

⁴ "(...) *semantic structures* (...) are characterized relative to 'cognitive domains', where a domain can be any sort of conceptualisation: a perceptual experience, a concept, a conceptual complex, an elaborate knowledge system, etc."

⁵ U M2 su, doduše, obuhvaćene i različite varijante nekoga frazema - npr. *kao kap vode u moru*, *kap u moru*, *kaplja u more* - pa bi bez njih taj broj iznosio 20 frazema.

1.2. O komponentama frazema u kognitivnoj se lingvistici raspravlja i u kontekstu motiviranosti/transparentnosti i cjelovitosti/ nedjeljivosti značenja frazema (Dobrovolskij 1995, Lakoff 1987, Kövecses/Szabó 1997), dakle njihovoj razumljivosti. Uvijek se, naime, pokušavalo dovesti u vezu osnovno značenje komponenata i značenje čitavog frazema, a kognitivisti objašnjenje tih odnosa smatraju jednim od ciljeva semantike (Lakoff 1987, Dobrovolskij 1995, Kövecses/Szabó 1997). Motivacija, tj. transparentnost proizlazi iz poznavanja osnovnih kognitivnih mehanizama kakva su npr. konvencionalna znanja, metafora i metonimija i znanja da oni - prenoseći iskustvo i znanje o jedinicama jedne domene (izvor) na jedinice u drugoj (cilj) - povezuju doslovno i preneseno značenje.

Lakoff (1987:451 i d.) smatra da su sve kombinacije riječi manje ili više motivirane, odnosno transparentne. Nije važna prava etimologija nego pučka, jer je za korisnike jezika ona psihološka realnost: *Folk etymologies are, to historical linguists, things to avoid (...)* But since the real history of an idiom is hardly ever known, folk etymologies are just about all there is for a historical linguist to do on. Moreover (...) the folk etymologies that people automatically - and unconsciously - come up with are real for them, not historically, but psychologically.

The fact that the ordinary nonlinguists spontaneously and unconsciously make up folk etymologies is a truly remarkable psychological fact. Why should it happen? On the view that meanings of idioms are always completely arbitrary, there is no reason at all. But if we recognize the need to find motivating links that make sense of idioms (...) than it is clear why people would try to make sense of idioms by finding as many motivating links as possible.

Empirijska su istraživanja pokazala - a i vlastito nam je jezično iskustvo u tome svjedok - da govornici pokušavaju semantizirati sastavnice frazema na osnovi njihova osnovnog ili prenesenog značenja i tako proniknuti u njihovu internu logiku⁶, iako se transparentni frazemi drugačije kognitivno prerađuju nego netransparentni (Dobrovolskij 1995:44).

1.3. Prema Aniću (1994: 481) riječ *more* znači 1. velika površina, prostor slane vode koji okružuje kontinente, dio oceana koji više ili manje zalazi u kopno; 2. pren. velika količina, mnoštvo, velik broj čega; veliko prostranstvo (- problema) i 3. morska voda

---

⁶ Pokušaji rekonstrukcije značenja preko semantizacije sastavnica (pučko etimologiziranje) vrlo često, međutim, daju pogrešne rezultate, tj. psihološka se realnost zna jako udaljiti od pravog - odnosno u komunikaciji u većini slučajeva i intendiranog - značenja. Za ilustraciju usp. interpretacije idioma u Ivanetić/ Karlavaris (1994) i (1996), a za područje kolokacija Valentić (2000).

U njemačkom jeziku za more postoje leksemi *Meer* i *See*, a za primarno značenje natuknice *See*⁷ upućuje se na *Meer*. U Dudenovu jednosveščanom (DU: 1001) i u 8-sveščanom (DG :2228) rječniku *Meer* se definira istim riječima i navode se dva značenja: 1. *sich weithin ausdehnende, das Festland umgebende Wassermassen, die einen großen Teil der Erdoberfläche bedecken* i 2. (geh.) *sehr große Anzahl, Menge von etw.; Fülle*.

U definicijama mora u oba se jezika dakle kao jezgreno značenje navodi njegov obujam, elemenat iz kojeg se sastoji i različitost u odnosu na kopno - to je velik vodeni prostor što okružuje kontinente (hrvatska definicija) odnosno kopno (njemačka definicija). U njemačkoj definiciji nema obilježja 'slanost'⁸ kao ni značenja 'morska voda' koje se ni u hrvatskom ne javlja u frazemima.

U nastavku ću pokušati pokazati a) vezu osnovnog ili prototipnog značenja komponenata *more/ morski* odnosno *Meer/See* opisanih u rječničkim definicijama sa značenjima frazema u kojima su ti leksemi sastavnice i b) vezu konvencionalnog znanja o moru i značenja frazema.

2. FRAZEMI POVEZANI S OBILJEŽJEM 'VELIK VODENI PROSTOR'

2.1. U frazemima *debelo/otvoreno/široko more, na otvorenom moru* značenje sastavnica i konvencionalna znanja o morskim lokalitetima podloga su za interpretaciju ovih kombinacija pridjeva i imenice u značenje 'pučina' (otvoreno more, nepregledna morska površina, A⁹). Veličina se u hrvatskom izražava pridjevima povezanim s horizontalnošću - *debeo* (koji je u presjeku širok¹⁰), *otvoren* i *širok*, a u njemačkom je - iako postoji ekvivalent *offen* (*das offene Meer/die offene See*) - učestalija kombinacija s pridjevom *hoch* - *hohe See/auf, hoher See*.

Osim veličine, ovi frazemi označavaju i udaljenost od obale pa su povezani i s konceptom daljina/ udaljenost, odnosno mogu se svrstati i u semantičko polje za udaljenost.

2.2. 'Veličina' - a kao posljedica toga 'velika udaljenost' - dio su značenja frazema *iza/ preko sedam mora*, dok se u varijantama *preko sedam/ devet gora/*

⁷ U pomorskom registru riječ *See* ima i značenje 'val' i frazemi s tim značenjem (npr. *grobe See* - "grubo more", *schwere See* - "teško more") ne ulaze u promatrani korpus.

⁸ Zanimljivo je međutim da se to obilježje navodi u Dudenovu sinonimnom rječniku (D8) : *die das Festland umgebenden salzhaltigen Wassermassen* (slana masa vode što okružuje kopno).

⁹ Definicije značenja frazema većinom se oslanjaju na Matešić (1982), Matešić (1988) i Anić (1994), a frazemskih sastavnica na Anić (1994).

¹⁰ U Akademijinu rječniku *debeo* se, međutim, objašnjava s 'dubok'.

planina; preko sedam/ devet mora daljina dvostruko naglašava dodatnom kombinacijom s drugim simbolom veličine - gorom/planinom¹¹.

M2 - koji navodi samo varijante *iza/ preko sedam mora* - kao ekvivalente u njemačkom navodi *hinter den sieben Bergen, über alle Berge* ("iza sedam gora/brda/planina", "preko svih brda/gora/planina") - frazeme slične formalne i slikovne strukture ali bez komponente *more* - udaljenost se konceptualizira samo pomoću pojma planine.

2.3. Veličina kao glavna karakteristika mora dovedena u suodnos s ljudskim tijelom intenzivira značenje 'samouvjeren', 'lakomisen' u frazemima *nije komu more ni do koljena* (M2)/ *nije komu ni more do koljena* (M2), *more je komu do koljena* (M1, M2)/ *misli da mu je more do koljena* (B)/ *budali je more do koljena* (M2, A).

Za njemački M2 za prvo značenje navodi parafraze *jd ist sehr von sich eingenommen, jd hat ein übertriebenes Selbstbewußtsein*, a za lakomisenost *jm ist etw völlig egal; jd ist leichtsinnig*. U Burger et al. (1982:294) za sličan ruski frazem *komu more po koleno* nalazimo frazem s potpuno različitim slikom *weder Tod noch Teufel fürchten* ("ne bojati se ni smrti ni vraga")¹².

2.4. S prostranstvom i velikom vodenom masom povezani su i frazemi *pasti u more* i *propasti kao u more* čije se značenje 'propasti, nestati, izgubiti se, izjaloviti se, ne realizirati se' zasniva na iskustvu da se ono što jednom padne u more gotovo bez izuzetka više ne nalazi.

U njemačkom se nestanak ne povezuje s morem - M2 navodi jednu parafrazu - 'spurlos verschwinden' ("bestraga nestati") - i dva frazema - *sich in Luft auflösen* ("pretvoriti se u zrak", rasplinuti se) i *wie vom Erdboden verschluckt sein* ("kao od zemlje progutan", kao da je koga/što zemlja progutala), koji nestanak konceptualiziraju potpuno različitim slikama. Jedan dio značenja hrvatskih frazema, naime 'izjaloviti se, ne realizirati se', pokriva i njemački frazem *ins Wasser fallen* ("pasti u vodu"), koji M2 navodi kao ekvivalent za *pasti u vodu*.

Ova bi se dva frazema mogla dovesti i u vezu s vrlo rasprostranjenom temeljnom metaforom spremnika/kontejnera, gdje bi more bilo ogromno skladište koje "guta" i pohranjuje sve što u njega padne ili se u njega baci. Uz istu metaforu

¹¹ Fink (1995:125) za ove frazeme uz opće značenje 'vrlo daleko' navodi i podznačenje mjesto i pravac kretanja.

¹² Istočnofrizijski frazem *He ment, üm kann ken Sō to hoch lõpen* ("misli da mu more ne može previše narasti"), tj. 'er glaubt, dass ihm nichts wirklich gefährliches zu werden vermag' (R) ("misli da mu se ne može dogoditi ništa zaista opasno"), gdje se lakomisenost/ neustrašivost povezuje s morem, ali ipak ne njegovom veličinom nego mnijenama (plima i oseka), što ugrožava stanovnike priobalja Sjevernog i Baltičkog mora.

vezani su i frazemi za *morsko blago* (nikako, ni za koju cijenu, M1) i *baciti pola u more* (zabaciti/ zanemariti pretjerano uvećavanje, svesti na mjeru, M1). Prvi evocira bajke, legende i predaju o tajanstvenom bogatstvu skrivenom u morskim dubinama, a drugi iskustvo ribara da se neadekvatan ulov/višak baca natrag u more, što se onda prenosi na višak rečenoga. Ni ovdje u njemačkom nema frazema s istom sastavnicom - za prvi M2 kao ekvivalent navodi frazeme što postoje i u hrvatskom *um keinen Preis* ("ni za koju cijenu") i *nicht um alles in der Welt* ("ni za što na svijetu"), a drugi parafrazira s 'die Hälfte weglassen' ("polovicu izostaviti") uz pragmatičku opasku o upotrebi *bei Übertreibungen* (kod pretjerivanja).

2.5. Velika količina vode osnova je i frazemima *ne bi ga opralo more jadransko* (A)/ *ne bi ga sve more opralo (od nepoštenja)* (V:295) i *kao kap vode u more/moru* (M1, M2, A, B)/ *kap u moru* (M1, M2, B)/ *kaplja u more/moru* (M1, M2). Prvi frazem dobiva svoje značenje 'vrlo prljav' (bilo u doslovnom ili u prenesenom značenju) na osnovi konvencionalnog znanja o količini vode potrebne da se netko/nešto jako prljavo opere, dok u drugom kombinacijom najsitnijeg elementa (*kap*) i cjeline (*more*) nastaje značenje male/ nedovoljne količine.

Za nacionalni frazem *ne bi ga opralo more jadransko* u dva se rječnika (R, M/ P) može naći sadržajni ekvivalent *das kann alles Wasser im Meer nicht abwaschen* ("to ne može oprati sva voda u moru"), no on je konzultiranim informantima nepoznat. Frazem *kao kap vode u more/moru* ima ekvivalent u njemačkom *wie ein Tropfen ins Meer*, koji se međutim koristi puno rjeđe nego *wie ein Tropfen auf den heißen Stein* ("kao kap na vruć kamen"), gdje se nedovoljnost veže uz isparavanje/rasplinjavanje kapi, a ne komparaciju s najvećom vodenom površinom.

2.6. I preneseno značenje riječi *more* - velika količina, mnoštvo, velik broj čega; veliko prostranstvo - zasniva se na njegovoj veličini i na vrlo velikoj količini vode u njemu. To značenje nalazimo i u više frazema.

2.6.1. M1 i M2 navode *more suza* s njemačkim ekvivalentom *ein Meer von Tränen* i *eine Flut von Tränen* i *proliti more krvi*. Za *proliti more krvi* M1 kao jedino značenje bilježi 'pobiti mnogo ljudi', što M2 parafrazira s *ein Blutbad/ Massaker anrichten (verüben)*, ("počiniti pokolj", "izvršiti masakr"). Za značenje 'podnijeti mnogo žrtava, izginiti' (npr. u *U ime velikih ideja proliveno je more krvi*) u njemačkom (kao i u hrvatskom) postoji *Ströme von Blut vergießen* ("proliti rijeke krvi")¹³.

U ostalim rječnicima nalazimo i druge uobičajene kolokacijske veze - *more jada* (B), *more krvi* (B), *more problema* (A), *more stranica* (B), ali se *more* u značenju

¹³ Ovaj izraz M2 navodi kao ekvivalent za *proliti potoke krvi*

intenzifikacije može kombinirati s velikim brojem imenica u sintagme poput *more cvijeća/knjiga/kuća/ ljudi/pitanja/referata/stručnjaka/studenata/tulipana/žita* i sl. Stoga se zapravo radi o kolokatima imenice *more* u prenesenom značenju, a primjeri iz rječnika najčešće su i stoga predvidljive veze. Komponenta *more* u njima je samo pojačivač imenice u genitivu. Tek kombinacija s glagolom ograničuje kolokacijski raspon, tako da uz glagol *proliti* postoje samo već spomenuti *proliti more krvi* i *proliti more suza*, iako bi se ova komponenta mogla i u tim frazemima interpretirati kao intenzifikator u već postojećim idiomima *proliti krv* (1. izazvati krvoproliće, ubiti, 2. žrtvovati život boreći se u ratu, A) i *proliti suze*. Semantika glagola s druge strane omogućuje i supstituciju leksema *more* imenicama za označavanje većih vodenih masa kao *rijeka, potok* i *jezero - proliti rijeke/potoke/ jezera krvi/suza*.

Kolokacijski raspon prenesenog značenja u njemačkim se rječnicima poklapa s onim u hrvatskima u slučaju *krvi* i *suza* (*Meer von Blut und Tränen* ("more krvi i suza"), DG, SCH, W, *Meer von Tränen* ("more suza"), M2, M/P), a ostali su kolokati očito uobičajeniji u tom jeziku ali su mogući i u hrvatskom: *ein unübersehbares Meer von Häusern* ("nepregledno more kuća", SCH), *ein Meer von Irrtümern* ("more zabluda", SCH, W), *ein Meer von Licht/ Tönen* ("more svjetla, tonova", SCH;W¹⁴), *ein Meer von Licht und Farbe* ("more svjetla i boje", DG), *ein Meer von Missverständnissen* ("more nesporazuma", W), *in einem Meer der Leidenschaft versinken* ("potonuti u moru strasti", DU), *ein Meer blühender Rosen, von Blumen* ("more rascvjetanih ruža, cvijeća", DG)¹⁵.

2.6.2. O velikoj je količini riječi u biblijskom frazemu *ima čega, koga kao pijeska u moru*, no ovdje je sastavnica *u moru* fakultativna, a nosilac značenja velike količine postaje leksem *pijesak* (odnosno u varijantama ovoga frazema *pljeva/blato/ na gori lišće*, M1). Kao što se u frazemu *kao kap vode u more* nedovoljnje naglašava usporedbom najmanje i najveće vodene mase, tako i ovdje značenje mnoštva/bezbrojnosti nastaje spajanjem materijala i njegova tipičnog nalazišta. Kombinacijom pak s glagolom *sipati* u frazemima *sipati pijesak u more* to znanje o moru i pijesku postaje osnova za značenje 'besmislenost/ suvišnost/ neefikasnost neke radnje'.

Biblijski frazem *wie Sand am Meer* (D11, F), odnosno *zahllos wie Sand am Meer* ("bezbrojno/nebrojeno kao pijesak u moru") postoji i u njemačkom, dok za *sipati pijesak u more* u M2 nalazimo *Wasser in den Rhein tragen* ("nositi vodu u Rajnu") i *Eulen nach Athen tragen* ("nositi sove u Atenu", M2). Frazem s komponentom

¹⁴ Uz ova tri frazema u SCH se nalazi oznaka *path* (patetično) i *seltener* (rijetko), dok uz *Meer von Blut und Tränen* stoji *patetisch* i *arhaiisch*.

¹⁵ U leksikografiji se izgleda polako postiže suglasnost o tome da su i kolokacije frazemi (u širem smislu) i da ih treba uvrštavati u rječnike, no ponekad je vrlo teško identificirati frazem kao kolokaciju, jer granice prema idiomima, slobodnim leksičkim vezama i sintagmama s funkcionalnim glagolima nisu čvrste (usp. Petelenz 2001:188 i d.).

Meer i s istim značenjem - činiti nešto suvišno/uzaludno - *am Meer wohnen und Wasser suchen* (R, M/P, "na moru stanovati a tražiti vodu") po sudu je informanata vrlo slabo poznat, dok su *man soll nicht Wasser ins Meer tragen* (M/Š: 159, "ne treba nositi vodu u more") i *Wasser ins Meer/ in die See tragen* (R, "nositi vodu u more") gotovo nepoznati. Besmislenost se dakle konceptualizira sličnim sredstvima, dovođenjem u vezu osnovnog sastavnog dijela i cjeline, tj. vode i rijeke i vode i mora, a u klasičnom frazemu *Eulen nach Athen tragen* dvostrukim simbolom mudrosti (usp. Ivanetić/Bremer 1999: 53).

2.6.3. Veličina je možda osnova i za preneseno značenje pridjeva *morski* 'pretjeran/ nerealan/ nemoguć' kao u frazemima *morske cijene* (visoke, nerealne cijene tipične za ljetovališta) i *morska ideja* (A)/ *morske ideje* (B) (besmislena, glupa ideja, ono što je proizvoljno i apsurdno, A).

U njemačkom se za previsoke cijene, račune i sl. koriste među ostalim pridjevi *gesalzen* (slan) - *gesalzene Preise/ Rechnungen* i kao i u hrvatskom *gepfeffert* (papren) - *gepfefferte Preise/ Rechnungen*, dakle pretjeranost iznosa asocira se s pretjeranošću u načinima. Besmislene se ideje ne leksikaliziraju frazeološki, a ekvivalent bi mogla biti složenica *Schnapsidee* ("ideja nastala pod utjecajem rakije") ili parafraza *verrückte Idee* ("luda ideja").

3. FRAZEMI POVEZANI S OBILJEŽJEM 'KRAJ KOPNA'

3.1. Obilježje 'prostor (...) vode koji okružuje kontinente' odnosi se na more kao završetak kopna i implicira njihovu suštinsku razliku. Ako more okružuje kontinente, onda *sva mora svijeta* metonimijski stoji za sav svijet. U njemačkom samo Dy bilježi manje poznati *sieben Meere* ("sedam mora"), dok se *alle (sieben) Meere befahren haben* (DU, DG, "oploviti svih (sedam) mora") odnosi na nečije veliko pomorsko iskustvo.

3.2. Sveobuhvatnost izražavaju i parni frazemi *kopnom i morem, na kopnu i na/po moru, na moru i na kopnu (na suhu)* i - s inverzijom komponenti - *na suhu i na moru*. U njemačkom pak umjesto komponente *more* imamo njegov hiperonim *voda* - *zu Wasser und zu Land* ("vodom i kopnom").

3.3. Kopno i more, sigurnost jednoga i opasnost drugoga povezuje i poslovice *hvali more drže se kraja* (A, D,D/I), M/Š, V), koja prema M/Š postoji u još pet jezika. Njemačka verzija *Lobe die See, aber/ und bleib auf dem Lande* (M/Š) nikome od informanata, međutim, nije bila poznata. Opasnost tematizira frazem s potpuno različitom slikom *das Meer hat keine Balken* (W, M/P, "more nema greda") s varijantom *das Wasser hat keine Balken* ("voda nema greda"), čiji sadržaj D11 opisuje s *Wasser ist gefährlich, weil man darin untergehen und ertrinken kann* ("voda je

opasna jer se u njoj može potonuti i utopiti"), dok M/P uz nekoliko parafraza kao ekvivalentnu poslovicu navode upravo *hvali more drž se kraja*.

3.4. I frazem *majstor s mora* povezan je s opozicijom kopno more, jer komponenta *more* ovdje stoji za 'kraj/ naselje na moru'. Prema Aniću ima dva značenja od kojih je prvo - priznanje vrijednosti i nadimak nogometnog kluba *Hajduk*. Za preneseno i ironično (A) odnosno humoristično (M2) značenje - onaj koji se dobro snalazi i taktizira, vješt diplomat (o Dalmatincima i Dubrovčanima, A) - a koje ostali rječnici (D/J, D, M2) navode kao jedino, možemo reći da je historijsko i većini današnjih govornika hrvatskog jezika nepoznato. Ovo značenje frazema proizlazi iz prenesenog značenja sastavnice *majstor* (4. onaj koji se snalazi, koji je svemu dorastao, koji će sve znati okrenuti u svoju korist, A). Danas se, međutim, taj frazem koristi i u značenju 'uspješan čovjek iz kraja/ naselja na moru', što se opet zasniva na značenju sastavnice *majstor* koju A navodi pod 2 - onaj koji se osobito ističe u nekoj umjetnosti, znanju ili vještini¹⁶.

Navedeni frazemi u njemačkom nemaju ekvivalenta, a M2 značenje opisuje s 'Dalmatiner' ("Dalmatinac").

3.5. Biblijska poslovice *sve rijeke teku u more* u njemačkom ima dvije varijante - *alle Flüsse laufen ins Meer* ("sve rijeke teku u more") i češću *alle Wasser laufen ins Meer* ("sve vode teku u more").

3.6. Frazem *otići na more* prema A ima dva značenja a) otići na ljetovanje na moru, b) ukrcati se na brod kao pomorac, a prema B tri: 1. ići na plažu, 2. ići na godišnji odmor i 3. postati pomorac. U značenju 'ići na plažu' cjelina metonimijski stoji za dio, u značenju 'ići na godišnji odmor' mjesto stoji za svrhu; a u postati pomorac - mjesto rada za zanimanje. Treće značenje povezano je i s funkcijom mora kao puta koji povezuje obale/ kopna i pomorstvom kao važnom djelatnošću.

U njemačkom značenja 'ići na godišnji odmor' i 'ići na plažu' pokriva izraz *ans Meer fahren* ("ići na more"), a 'biti/ postati pomorac' *zur See gehen/ fahren* ("ići na more"), iako je uobičajenije *zur Marine gehen* ("ići u mornaricu") (SCH).

3.7. Za nekoga tko živi na kopnu more je vrlo daleko, a ono što je daleko obično nas ne uzbuđuje. Zato se u frazemu *ravno je komu (sve) do mora* (M1, M2, A) (varijanta *ravno je komu sve do Kosova*) kombinacijom značenja riječi *ravno* i riječi *more* (kraj kopna/svijeta) naglašava ravnodušnost.

---

¹⁶ To značenje ilustrira npr. naslov članka *Majstori s mora* u kojem se u izvještaju o jednoj kulturnoj manifestaciji tim frazedom referira na književnike iz Pule i Šibenika (*Novi list*, 10.01.2001.:22).

3.7.1. Ravnodušnost prema nečemu izražava i rutinska formula *briga me(ne) što Mađarska nema more* (baš me briga, svejedno mi je; ravnodušan sam, A). Ovdje je osnova opće znanje o rasporedu kopna i mora i specifično znanje o geografskom položaju susjedne Mađarske koja je u povijesti uvijek tražila izlaz na more.

U njemačkom se ravnodušnost leksikalizira drugačije, a M2 prvi frazem parafrazira s j-m ist alles egal (wurst, wurscht, schnurz) ("nekome je sve svejedno"), čime se može opisati i sadržaj rutinske formule.

4. FRAZEMI POVEZANI S OBILJEŽJEM 'SLANO'

4.1. Na slanost kao prototipično obilježje mora odnose se frazemi *slan ko more (jadransko)* (jako slan, Anić 1988:61) odnosno njegova eliptička varijanta što se koristi kao rutinska formula za vrijeme jela *more jadransko* (o jelu: jako slano, A). *S ne zna da je more slano* (ni o čemu ne zna ništa, A) daje se naprotiv ocjena nečijih intelektualnih sposobnosti, polazeći od toga da je slanost mora općepoznata činjenica.

U njemačkom za prvo značenje nema frazema, pa se ono može opisati uobičajenim leksemom *versalzen* (presoliti), a za drugi kao funkcionalni ekvivalenti dolaze u obzir svi frazemi koji referiraju na nečije skromno znanje kao npr. *nicht bis drei zählen können* ("ne znati brojiti ni do tri"), *keinen blassen Dunst/Schimmer haben* ("ne imati ni blijeđe izmaglice/tračka svjetla", nemati pojma), *er weiß nicht, wie er heißt* ("ne zna kako se zove") i sl.

4.2. S istim obilježjem mora povezan je i frazem *bacati/sipati sol u more* - raditi nešto suvišno/besmisleno - čija je poslovična varijanta *u more ne treba soli sipati* (MŠ: 159) - nepoznata svim našimce izabranim informantima, dok odgovarajući njemački frazem *Salz ins Meer tragen* (M/P, R) ("nositi sol u more") poznaju samo rijetki stariji ispitanici.

5. FRAZEMI POVEZANI S KONVENCIONALNIM ZNANJEM O MORU

Osnova za nekoliko frazema - prvenstveno kolokacija, tj. uobičajenih, upotrebom fiksiranih i zato očekivanih veza riječi - znanje je o izgledu morske površine, o životu na moru i o pomorstvu.

5.1. Boja se mora tematizira s *olovno more, plavo more, plav kao more* i *sinje more*.

U njemačkom se također olovna boja povezuje s morem - *bleiernes Meer* - dok se tipično plavetnilo u komparativnom frazemu uspoređuje s nebom - *blau wie der Himmel*. Kolokacija *blaues Meer* postoji i u njemačkom, ali se njome - prema riječima jednog izvornog govornika - ne referira na domaća, njemačka mora, jer ona nisu plava.

5.2. Stanje morske površine bez prisutnosti vjetra leksikalizira se s *mirno more*, *tihno more*, *more kao na dlanu*, *more kao ulje*.

U njemačkom se na mirnoću mora referira s *glatte See*, *ruhige See/ ruhiges Meer* ("mirno more"), a na potpuno mirno more bez vjetra (bonaca) s *faule See* ("lijeno more"). Dva se pak poredbena frazema - kojih u M2 nema - mogu parafrazirati isto kao i u M2 navedeni manje specifični frazemi *mirno kao ulje* i *ravan kao dlan*. Prvi se (uz odrednicu o tipu referenta - von Gewässern, o vodenim površinama) objašnjava s *spiegelglatt* ("gladak kao ogledalo") i *vollkommen ruhig* ("potpuno mirno"), a drugi s *vollkommen eben* ("potpuno ravan") i *spiegelglatt*. Obje bi se parafraze - u odgovarajućoj konstrukciji - mogle koristiti i za referent *more* (npr. *das Meer lag spiegelglatt vor uns* ("more je glatko kao ogledalo ležalo pred nama"), W).

5.3. I rutinska formula/želja *mirno more* koja se upućuje pomorcima i svima onima koji plove odraz je s jedne strane znanja o izgledu morske površine, a s druge iskustva života uz more. Mirno more pomorcima znači sigurno putovanje, jer nemirno more nosi opasnost. Mirno se more doživljava kao dobro (u značenju 'povoljno'), pa je *dobro more* (*I wish you*) a *safe voyage*, B) još jedna formula za izricanje želja za sigurnim putovanjem.

U njemačkom prema konzultiranim informantima ne postoji slična formula. U CD-ROM verziji Wahrigova rječnika možemo naći *Mast- und Schotbruch* ("želim ti lom jedra i konopa") u značenju *gutes Gelingen bes. einer Seefahrt* ("dobar uspjeh osobito uspjeh plovidbe"), dok Küpper frazem objašnjava s *beschwörender Abschiedsgruß unter Seglern* ("magični oproštajni pozdrav među jedriličarima")¹⁷. Ovdje se očito radi o analogiji prema vrlo raširenoj kolokvijalnoj rutinskoj formuli *Hals- und Beinbruch* ("želim ti lom vrata i nogu"), koja se upućuje onome tko se sprema učiniti nešto riskantno (D11).

5.4. S uzburkanošću morske površine povezani su *nemirno more*, *olujno more*, *burno more*, *uzburkano more*, *uzavrelo more*, *valovito more* i poredba *uzavrio kao more*. Ovdje se značenje temelji na semantici pridjevske (npr. *buran* - koji je pun bure; nemiran, uskovitlan, A) i glagolske komponente (*uzavreti* - burno se zapjeniti u oluji i sl., pren. razljutiti se, raspaliti se, A)¹⁸.

Nemirna morska površina u njemačkom je *bewegte See* ("more u pokretu"), *wogende See* ("more koje se valja"), *rauhes/stürmisches Meer/rauhe/stürmische See* ("olujno, burno more"), a vrlo česta kolokacija *tosendes Meer* ("šumeće more") odnosi

---

¹⁷ Jedriličare je kao adresate navela i jedina ispitanica kojoj je ova formula bila poznata. Mjesto boravka (Kiel, Sjeverno more) ovdje je očito presudno za poznavanje frazema.

¹⁸ Čudljivost mora (pa stoga i opasnost) tematizira i *more nevjerno polje* naveden u tri rječnika (Dayre, Deanović/ Jernej, Vidović), frazem koji je današnjem prosječnom govorniku hrvatskoga nepoznat i može se smatrati arhaizmom.

se na zvuk što ga proizvode valovi. Kako se u njemačkom duševno stanje ne uspoređuje sa stanjem mora, za *uzavrio kao more* sadržajni bi ekvivalenti mogli biti drugi frazemi s naglaskom na metaforičkoj uskipjelosti kao npr. *jdm kocht das Blut in den Adern* ("nekome kuha krv u žilama"), *jds Blut in Wallung bringen* ("dovesti nečiju krv do ključanja"), *jdn in Wallung bringen* ("dovesti nekoga do ključanja").

5.5. Neki se idiomi interpretiraju i na osnovi simboličkih znanja (Dobrovolskij 1995:29), a more simbolizira dinamiku života (C/G:415) i kretanje. Frazem *mrtvo more* ima dva značenja - stanje morske površine kad valovi nemaju smjera (A), odnosno odjednom bez vjetera uzbibano more (V:293). Drugim se, metaforičkim, značenjem - ustajalost, nedogađanje (A), odnosno apatična sredina u kojoj se ništa ne događa (M1) - slika slabo pokretne morske površine prenosi u socijalnu domenu, dakle stanje mora na stanje društva, bespokretnost, učmalost.

Njemački je ekvivalent za prvo značenje prema M2 *ruhige See* "mirno more". Za drugo (prema M2 prvo) značenje navodi se *apathische Gesellschaft* ("apatično društvo"), *verschlafener Verein* ("uspavano udruženje") i *lahmer Haufen* ("nepokretna troma gomila").

5.6. More je i put koji povezuje obale, povezano je s plovidbom i pomorstvom. Frazem *otići/poći na more* kao što je već bilo rečeno znači i 'ukrcati se na brod kao pomorac' (A) odnosno 'postati pomorac' (B). Značenje 'biti pomorac', 'zarađivati svoj kruh kao pomorac' imaju i *otisnuti se na more* i *derati/mlatiti/tući more*.

Iako je u njemačkom za isti sadržaj uobičajeniji frazem *zur Marine gehen* (SCH), postoje i varijante *zur See fahren/ gehen*, dok se *derati/tući more* može parafrazirati s *als Seemann arbeiten*.

5.7. S pomorcima i pomorstvom povezan je i *morski vuk* (M1, M2, P) (iskusan, odvažan, neustrašiv mornar, M1), no njegovo je preneseno značenje izvedeno iz komponente *vuk*. U njemačkom se pak prekaljeni pomorac - *alter Seebär* - asocira sa starim medvjedom.

5.8. Iz pravnog i pomorskog registra potječe *sloboda mora* (M1, M2)/ *sloboda otvorenog mora* (P) (sloboda plovidbe, ribolova, polaganja kablova, prelijetanja, Simonić 1990: 747), *slobodno more* (P), s ekvivalentom u njemačkom *die Freiheit der Meere* (DU, DG, M2).

5.9. Mučnina izazvana putovanjem brodom motivacija je za frazem *morska bolest* (M2, B, A), za što u njemačkom postoji imenička složenica *Seekrankheit*.

6. KONTRASTIRANJE

Usporedimo li frazeme u hrvatskom i njemačkom jeziku, možemo kao i kod svakoga kontrastiranja vidjeti da u dva jezika postoje isti, slični i različiti frazemi, tj.

da su stupnjevi ekvivalencije različiti. Poznato je da morfološko-sintaktička struktura frazema i identitet njihovih konstituenata ne garantiraju funkcionalnu ekvivalenciju koja je u komunikaciji najvažnija. Dobar ekvivalent ne mora nužno biti frazem (Dobrovolskij 1999:169). No do dobrog se ekvivalenta dolazi upravo usporedbom dvaju jezika, dakle kontrastiranjem.

6.1. Potpuna ekvivalencija, dakle podudaranje na planu izraza i sadržaja, u frazeologiji je zapravo rijetka. Obično je nalazimo kod frazema koji imaju isti izvor (npr. Bibliju, međunarodno pravo i sl.):

more krvi: Meer von Blut, *more suza*: Meer von Tränen, *ima čega kao pijeska u moru*: zahllos wie Sand am Meer, *sve rijeke teku u more*: alle Flüsse/ Wasser laufen ins Meer, *sloboda mora*: die Freiheit der Meere.

Osim toga ovakvo poklapanje u korpusu pokazuju i:

olovno more: bleiernes Meer, *olujno more/ burno more*: stürmisches Meer, *otvoreno more*: das offene Meer/ die offene See, *na otvorenom moru*: auf offener See, *otići/ ići/ poći na more*: zur See gehen, *nemirno/valovito more*: wogende / bewegte See.

Iako neki frazemi naoko zadovoljavaju kriterije za potpunu ekvivalenciju, pragmatička ograničenja (frekvencija, registar i sl.) pokazuju da se zapravo ne radi o pravim parovima. O takvim je lažnim ekvivalentima riječ npr. kod *dobro/ mirno more*: Mast- und Schotbruch, *hvali more drž se kraja*: lobe die See aber bleib auf dem Lande i *kap vode u moru*: ein Tropfen ins Meer. Prva su dva frazema u hrvatskom općepoznata, dok su njihovi parovi u današnjem njemačkom potpuno nepoznati ili samo ograničeno poznati¹⁹, a treći ima frekventniju varijantu *wie ein Tropfen auf den heißen Stein*. Kako značenju (ali ne i učestalosti) frazema *hvali more drž se kraja* odgovara *das Meer hat keine Balken*, ovaj će se par navesti zajedno s ostalima pod djelomičnom ekvivalencijom.

6.2. Djelomična ekvivalencija podrazumijeva isto značenje uz različitu jezičnu strukturu ili sliku ili oboje:

bacati sol u more: Salz ins Meer tragen²⁰, *debelo more*: hohe See, *dobro/ mirno*: Mast- und Schotbruch, *hvali more drž se kraja*: das Meer hat keine Balken, *iza/ preko sedam mora*: hinter den sieben Bergen/ über alle Berge, *kopnom i morem*: zu Wasser und zu Land, *ne bi ga opralo more jadransko*: das kann alles Wasser im

¹⁹ O tome bi trebalo voditi računa i pri sastavljanju paremioloških zbirki u koje ulazi i niz samo još dijakronijski relevantnih jedinica - "paremiografi stoljećima prepisuju jedni od drugih" (Mieder 1999: 20).

²⁰ Schweickard (2000:78) navodi i pravi ekvivalent *Wasser ins Meer schütten* koji ostali rječnici ne bilježe.

Meer nicht abwaschen, more je kome do koljena: weder Tod noch Teufel fürchten, morske cijene: gesalzene/ gepfefferte Preise, ni za morsko blago: um keinen Preis, morski vuk : alter Seebär, otisnuti se na more : zur See gehen, pasti u more/propasti kao u more: sich in Luft auflösen/ wie vom Erdboden verschluckt sein, plav kao more: blau wie der Himmel, proliti more krvi (žrtvovati) : Ströme von Blut vergießen, proliti more krvi (izazvati krvoproliće, ubiti): ein Blutbad/ Massaker anrichten, sinje more: blaues Meer, sipati pijesak u more: Wasser in den Rhein tragen/Eulen nach Athen tragen/ am Meer wohnen und Wasser suchen, sva mora svijeta : sieben Meere, uzavrio kao more: jdn in Wallung bringen.

6.3. Bezekvivalentni frazemi

Dio hrvatskih ili njemačkih frazema iz korpusa nema u drugom jeziku svog frazeološkog pandana, nego ih se zamjenjuje običnim leksemima ili parafrazom.

U tom je smislu bez ekvivalenta u njemačkom i hrvatski frazem *morska bolest*, kojemu odgovara složenica s istom slikom *Seekrankheit*. Semantički ovdje imamo potpunu ekvivalenciju, ali formalno nije zadovoljen kriterij polileksikalnosti. Neki autori (npr. Vapordshiev 2000: 143, 145) ovakve parove ubrajaju među djelomičnu ekvivalenciju.

Neki su od njih i nacionalni frazemi. Oni "u krilu kojega drugoga jezika ili regije povlače kontekst "kako bi rekli Hrvati" ili "kako bi rekli npr. Dalmatinci", jer to nije tipično za onoga tko nema izravan odnos s morem" (Anić 1988: 61), odnosno za onoga tko ne pripada određenoj zajednici²¹. To su *slan ko more jadransko, more jadransko* (rutinska formula), *briga me što Mađarska nema mora, majstor s mora*.

Bez frazeološkog ekvivalenta u njemačkom su i sljedeći frazemi:

baciti pola u more, ravno je kome sve do mora, more kao na dlanu, more kao ulje, mrtvo more, ne zna da je more slano.

Bez frazeološkog ekvivalenta u hrvatskom sljedeći su njemački frazemi:

das Meer ausschöpfen ("isušiti more", htjeti nešto nemoguće), *alle sieben Meere befahren haben* ("oploviti svih sedam mora", biti iskusan pomorac), *des Meeres und der Liebe Wellen* ("valovi mora i ljubavi", naslov drame austrijskog pisca Grillparzera, šaljivo za turbulentne ljubavne odnose), *das Schiff dem Meer übergeben/überlassen* ("prepustiti brod moru", prepustiti nekoga njegovoj sudbini), *tosendes Meer* ("šumeće more"), *auf See bleiben* ("ostati na moru", stradati/poginuti na moru).

²¹ Vidimo, međutim, da "izravan odnos s morem" i isto ili slično iskustvo nisu toliko važni - tj. ne moraju rezultirati istim leksičkim izrazom - koliko je važna pripadnost nekoj zajednici.

7. ZAKLJUČAK

Analizom frazema s komponentama *more/ morski* i *Meer/See* željela sam u prvom redu pokazati povezanost značenja frazema s osnovnim značenjima njihovih sastavnica odnosno s konvencionalnim znanjem o moru.

Polazeći od toga što frazemi označavaju, mogu se unutar korpusa razlikovati dvije osnovne grupe:

1. frazemi koji se odnose na more kao fizičku činjenicu, njegove osobine i aktivnosti vezane za nj,

2. frazemi u kojima su iskustvo i znanje o moru ishodište za konceptualizaciju pojava u ciljnoj domeni.

Upravo frazemi iz druge skupine pokazuju konceptualni potencijal navedenih komponenta, tj. mogućnost njihova povezivanja s drugim područjima, a time i načine umrežavanja različitih kategorija. Tako se more u frazemima mentalno povezuje s vrlo različitim konceptima kao

- apatija (*mrtvo more*)
- besmislenost/ suvišnost/ uzaludnost (*sipati pijesak u more, bacati sol u more; am Meer wohnen und Wasser suchen, Wasser ins Meer/ in die See tragen, das Meer ausschöpfen*)
- bolest (*morska bolest*)
- emocije (*uzavrio kao more; des Meeres und der Liebe Wellen*)
- glupost (*ne zna da je more slano*)
- kulinarstvo (*slan ko more jadransko*)
- kvantiteta (*kao kap vode u more, ima čega kao pijeska u moru, proliti more suza, morske cijene; ein Tropfen ins Meer, zahllos wie Sand am Meer*)
- iskustvo (*morski vuk; alter Seebär, alle sieben Meere befahren haben*)
- lakomislenost/samouvjerenost (*more je komu do koljena*)
- lokacija/udaljenost (*debelo/otvoreno more, iza sedam mora, majstor s mora; hohe See, das offene Meer*)
- nestajanje (*pasti u more/ propasti kao u more*)
- nevjerica (*baciti pola u more*)
- odmor (*otići na more; ans Meer fahren*)
- opasnost (*dobro /mirno more, hvali more drž se kraja; das Meer hat keine Balken*)
- nečistoća (*ne bi ga opralo more jadransko*)
- ravnodušnost (*ravno je komu sve do mora, briga nekoga što Mađarska nema mora*)
- smrt (*proliti more krvi; auf See bleiben*)

- sveobuhvatnost (*sva mora svijeta, kopnom i morem, sve rijeke teku u more; sieben Meere, alle Flüsse laufen ins Meer*)
- zanimanja (*poći/ otići/ otisnuti se na more, tući more*).

Usporedba frazema s komponentom *more/ morski* i *Meer/See* svjedoči da se ista ili slična konceptualna podloga u dva jezika djelomično jednako ili slično leksikalizira, ali i da postoje vrlo velike različitosti, što je rezultat različita iskustva, percipcije, doživljavanja, znanja i važnosti mora u životu članova neke jezične zajednice.

RJEČNICI

- A - Anić, Vladimir (1994). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb : Novi Liber
- B - Bujas, Željko (1999). *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*. Zagreb : Globus
- C/G - Chevalier, Jean/ Gheerbrant, Alain (1989). *Rječnik simbola*. Zagreb:MH
- D - Dayre, Jean et al. (1996 pretisak). *Hrvatsko francuski rječnik*. Zagreb: Dominović
- D/J - Deanović, Mirko/ Jernej, Josip (8 1991). *Hrvatsko ili srpsko talijanski rječnik*. Zagreb: ŠK
- Duden, Bd. 8. (2 1986). *Sinn- und sachverwandte Wörter*. Mannheim etc. : Dudenverlag
- Duden, Bd. 11 (1992). *Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Mannheim etc. : Dudenverlag
- D12 - Duden. Bd. 12 (1993). *Zitate und Aussprüche*. Mannheim etc.: Dudenverlag
- DG - Duden (2 1994). *Das große Wörterbuch der deutschen Sprache*. Bd. 5, 6. Mannheim etc. : Dudenverlag
- DU - Duden (1989). *Deutsches Universalwörterbuch A-Z*. Mannheim etc.: Dudenverlag
- Dy - Dluhy, Robert (5 1987). *Dictionary for Marine Technology. English-German*. Hannover: Vincentz
- K - Küpper, Heinz (1993). *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*. Stuttgart : Klett
- M1 - Matešić, Josip (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: ŠK
- M2 - Matešić, Josip (1988). *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*. Zagreb etc.: Matica hrvatska etc.
- Mrazović Pavica/Primorac, Ružica (1981). *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*. Beograd : Narodna knjiga
- Mikić, Pavao/Škara, Danica (1992). *Kontrastivni rječnik poslovice*. Zagreb : A. Cesarec/ ŠK
- P - Pričard, Boris et al. (1989). *Hrvatsko ili srpsko engleski rječnik pomorskog nazivlja*. Zagreb: ŠK
- R - Röhrich, Lutz (1973). *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*. Freiburg: Herder

- SCH - Schemann, Hans (1993). *Deutsche Idiomatik: die deutschen Redewendungen im Kontext*. Stuttgart/Dreseden: Klett
- V - Vidović, Radovan (1984). *Pomorski rječnik*. Split: Logos
- W - Wahrig, Gerhard (1994). *Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh : Bertelsmann
- WCD - Wahrig, Gerhard (1997). *Deutsches Wörterbuch*. CD-ROM-Version. Gütersloh etc.

LITERATURA

- Anić, Vladimir (1988). *Jezik i sloboda*. Zagreb: MH
- Burger, Harald et al. (1982). *Handbuch der Phraseologie*. Berlin etc.: de Gruyter
- Burger, Harald (1998). *Phraseologie*. Berlin: Schmidt
- Damiani Einwalter, Ingrid (1999). *Srodnosti i razlike u pomorskoj frazeologiji i idiomima u talijanskom i hrvatskom jeziku*. U Badurina, Lada et al. *Teorija i mogućnosti primjene pragmatolingvistike*. Zagreb-Rijeka : HDPL, 165-175
- Dobrovolskij, Dmitrij (1995). *Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik: Studien zum Theaurus deutscher Idiome*. Tübingen: Narr
- Dobrovolskij, Dmitrij (1999). *Phraseologische Wörterbücher Deutsch-Russisch und Russisch-Deutsch*. U Wiegand, Herbert, E. (Hg.). *Studien zur zweisprachigen Lexikographie mit Deutsch IV*. Germanistische Linguistik 143-144: 141- 175
- Fink, Željka (1995). *Frazemi sa značenjem 'vrlo daleko' u ruskom i hrvatskom jeziku*. *Filologija* 24-25: 121-127
- Greciano, Gertrud (1991). *Zur Aktivität der Phrasemkomponenten - Deutsch - französische Beobachtungen*. U Sabban, Annette/Wirrer, Jan (Hg.). *Sprichwörter und Redensarten im interkulturellen Vergleich*, Opladen: Westdeutscher Verlag, 66-82
- Ivanetić, Nada/ Karlavari-Bremer, Ute (1994). *Od Savla učiniti Pavla*. *Suvremena lingvistika* 20 (38): 23-34
- Ivanetić, Nada/ Karlavari-Bremer, Ute (1996). *Platonska ljubav - ljubav preko žice. O nekim postupcima pri objašnjavanju značenja frazema*. Andrijašević, M. / Zergollern - Miletić, L. (ur.). *Jezik i komunikacija*, Zagreb : HDPL, 295-301
- Ivanetić, Nada/ Karlavari-Bremer, Ute (1999). *O nekim onimijским frazemima u hrvatskom i njemačkom jeziku*. *Riječ* 5 (1) : 50-61
- Ivir, Vladimir (1992-93). *Kolokacije i leksičko značenje*. U *Filologija* 20-21: 181-189
- Kekez, Josip (1996). *Poslovice, zagonetke i govornički oblici*. Zagreb: MH
- Kövecses, Zoltán/ Szabó, Péter (1997). *Idioms: A View from Cognitive Semantics*. *Applied Linguistics* 17 (3): 326-355
- Lakoff, Gordon (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things*. Chicago : UP
- Mieder, Wolfgang (1999). *Sprichwörter in den größeren allgemeinen und phraseologischen Wörterbüchern. Deutsch-Englisch/Englisch-Deutsch*. U Wiegand, Herbert, E. (Hg.). *Studien zur zweisprachigen Lexikographie mit Deutsch IV*. Germanistische Linguistik 143-144:1- 40

- Palm Meister, Christine (2000). *Auf dem Wege zu einem schwedisch-deutschen Idiomwörterbuch. Maximen und Reflexionen*. Germanistische Linguistik 151-152: 227-243
- Petelenz, Krzysztof (2001). *Standardisierung der Lexikoneinträge für ein neues großes deutsch-polnisches und polnisch-deutsches Wörterbuch*. U Wiegand, Herbert, E. (Hg.) *Studien zur zweisprachigen Lexikographie mit Deutsch VII*. Germanistische Linguistik 159-160, Hildesheim: Olms
- Pritchard, Boris (1998). *O kolokacijskom potencijalu rječničkog korpusa*. Filologija 30-31: 285-304
- Putnam, Hilary (1975). *The meaning of 'meaning'*. U Putnam, Hilary. *Mind, Language, and Reality*. Philosophical Papers, Vol. 2. Cambridge: CUP, 215-271
- Simonić, Anton (ur.) (1990). *Pomorski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
- Schweickard, Wolfgang (2000). *Zur zweisprachigen Lexikographie Deutsch und Italienisch*. Germanistische Linguistik 151-152: 71-86
- Ungerer, Friedrich/Schmid, Hans-Jörg (1996). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London etc.: Longman
- Vajs, Nada/ Žic Fuchs, Milena (1998). *Definicija i frazem u jednojezičnom rječniku*. Filologija 30-31: 363-368
- Valentić, Jadranka (2000). *Uloga kolokacija u engleskom jeziku*. U Stolac, D. et al. (ur.) *Primjenjena lingvistika u Hrvatskoj - izazovi na početku 21. stoljeća*. Zagreb-Rijeka: HDPL, 547-551
- Vapordshiev, Vesselin (2000). *Untersuchung der substantivischen Phraseme Deutsch-Bulgarisch*. U Wiegand, Herbert, E. (Hg.). *Deutsch und Bulgarisch im Kontrast*. Germanistische Linguistik 149-150:125-164

ZUSAMMENFASSUNG

Nada Ivanetić

DAS MEER IN DER PHRASEOLOGIE

In der Arbeit werden 58 Phraseme mit der Komponente *more* und *morski* im Kroatischen und *Meer* und *See* im Deutschen kontrastiert. Es wird versucht aufzuzeigen, wie die in den Wörterbuchdefinitionen beschriebenen prototypischen Bedeutungsmerkmale dieser Komponenten - 'sich weithin ausdehnende Wassermassen', 'Ende des Festlands' und 'salzig' - mit den Bedeutungen der sie enthaltenden Phraseme korrespondieren. Außerdem wird untersucht, wie sich das konventionelle Wissen über das Meer in den betreffenden Phrasemen widerspiegelt.

Schlüsselwörter: Phrasem, kontrastive Phraseologie, kognitive Phraseologie